

УДК 378.37.016:042

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-24>**Таміла БЕРЕЖНА,***orcid.org/0000-0002-4626-6133**кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
вчений секретар**Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
(Київ, Україна) tamilaimzo@gmail.com***Інна МЕЗЕНЦЕВА,***orcid.org/0000-0002-1455-9708**кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичної терапії**Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права»
(Луцьк, Україна) mezencevainna2@gmail.com***Ольга ПАВЛОВИЧ,***orcid.org/0000-0002-3840-6933**кандидат біологічних наук,
доцент кафедри фізичної терапії**Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права»
(Луцьк, Україна) olharpavlovychbio@gmail.com*

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто здоров'язбережувальні технології як освітянський феномен, як частину педагогічної науки, що вивчає і розробляє зміст і методи навчання здоровому способу життя. Здоров'язбереження у системі вищої освіти має гарантувати збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу. Здоров'язбережувальна технологія має забезпечувати мотивацію збереження здоров'я та організувати в цьому напрямі освітній процес закладів вищої освіти.

Мета статті – проаналізувати проблему забезпечення здоров'язбереження суб'єктів освітнього середовища вищої школи.

Здоров'язбережувальне освітнє середовище сприяє впровадженню здоров'язбережувального навчання як процесу взаємодії суб'єктів освітнього процесу, результатом якого є засвоєння знань, умінь, навичок, способів творчої діяльності, системи цінностей і збереження здоров'я учасників освітнього процесу.

Методологія дослідження: базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення процесу забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти України.

Висновки. 1. Першість в актуалізації проблеми здоров'язбереження здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей належить закладам вищої освіти. 2. Забезпечення реалізації компетентнісного підходу в професійній освіті в галузі використання здоров'язбережувальних технологій сприятиме досягненню її основної мети – підготовці кваліфікованого вчителя. 3. Забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій має спиратися на вікові особливості пізнавальної діяльності молоді, на варіативність методів і форм навчання. 4. Здоров'язбережувальна освітня технологія, що організована освітнім закладом значно покращить медико-психолого-педагогічну профілактику і корекцію негативних психофізіологічних, психологічних і особистісних станів здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

***Ключові слова:** бакалаврат, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальні освітні технології, заклади вищої освіти, здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі.*

Tamila BEREZHNA,
orcid.org/0000-0002-4626-6133
PhD, Senior Researcher,
Scientific Secretary

State Scientific Institution «Institute for Modernization of the Content of Education»
(Kyiv, Ukraine) tamilaimzo@gmail.com

Inna MEZENTSEVA,
orcid.org/0000-0002-1455-9708
Candidate of Geographic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department Physical Therapy
Academy of Recreational Technologies and Law
(Lutsk, Ukraine) mezencevainna2@gmail.com

Olha PAVLOVYCH,
orcid.org/0000-0002-3840-6933
Candidate of Biological Sciences,
Associate Professor at the Department Physical Therapy
Academy of Recreational Technologies and Law
(Lutsk, Ukraine) olhapavlovychbio@gmail.com

THE PROBLEM OF PROVIDING HEALTH CARE OF SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION

The article considers health technologies as an educational phenomenon, as a part of pedagogical science that studies and develops the content and methods of teaching a healthy lifestyle. Health in the higher education system should guarantee the health of all subjects of the educational process. Health-preserving technology should provide motivation for maintaining good health and organize the educational process of higher education institutions in this direction.

The purpose of the article is to analyze the problem of ensuring the health of the subjects of the educational environment of higher education.

A healthy educational environment promotes the introduction of healthy learning as a process of interaction between the subjects of the educational process, the result of which is the acquisition of knowledge, skills, creative activities, values and health of participants in the educational process.

Research methodology: based on the general principles of philosophy, basic modern principles of pedagogical science, psychology and reflects the relationship of methodological approaches to studying the process of ensuring the use of health technologies in higher education institutions of Ukraine.

Conclusions. 1. The priority in actualizing the problem of health preservation of applicants for higher education in pedagogical specialties belongs to higher education institutions. 2. Ensuring the implementation of a competency-based approach in vocational education in the field of health technologies will contribute to the achievement of its main goal – the training of qualified teachers. 3. Ensuring the use of health technologies should be based on the age characteristics of the cognitive activity of young people, on the variability of methods and forms of education. 4. Health-preserving educational technology organized by the educational institution will significantly improve the medical-psychological-pedagogical prevention and correction of negative psychophysiological, psychological and personal states of higher education teachers.

***Key words:** bachelor's degree, health-preserving technologies, health-preserving educational technologies, institutions of higher education, applicants for higher education, future teachers.*

Постановка проблеми. В професійній підготовці майбутніх вчителів до використання здоров'язбережувальних технологій існують два важливі аспекти здоров'язбереження з урахуванням спеціальності: 1) врахування вікових та психофізіологічних особливостей здобувачів загальної середньої освіти; 2) володіння теоретичними та практичними навичками щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійної діяльності вчителів у вітчизняних закладах освіти.

В нашому дослідженні важливо розглянути здоров'язбережувальні технології як освітнянський феномен та сучасних підходів до визначення поняття «здоров'язбережувальні технології», як частину педагогічної науки, що вивчає і розробляє зміст і методи навчання здоровому способу життя. Вирішення питань здоров'язбереження у системі вищої освіти має гарантувати збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу. Забезпечення ефективності і результативності освітнього процесу у вищій школі разом із збереженням здоров'я

здобувачів вищої освіти та викладачів вишів є важливою проблемою сьогодення.

Аналіз досліджень. У статті проаналізовано наукові доробки вітчизняних науковців щодо різних аспектів здоров'язбережувальної діяльності в умовах освітнього середовища українських вишів.

Вітчизняними вченими, що досліджували здоров'язбереження в умовах освітніх закладів є: Т. Андрущенко (2012), Ю. Бойко (2014), С. Грищенко (2022), О. Ковальова (2022), О. Прокоф'єва (2022), Л. Сливка (2022), А. Цапко (2022) та інші. Серед зарубіжних науковців, що вивчали деякі аспекти збереження здоров'я – Д. Сомов (2007), О. Підгірна (2005).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеними частинами загальної проблеми є методичне забезпечення процесу здоров'язбереження здобувачів вищої.

Мета статті – проаналізувати проблему забезпечення здоров'язбереження суб'єктів освітнього середовища вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існує негативна тенденція до погіршення фізичного і психічного здоров'я української молоді. Це, насамперед, пов'язане з екологічними, економічними, соціальними проблемами в суспільстві. Погіршення здоров'я молоді обумовлене на рівні вищої школи певними чинниками, а саме: емоційний дискомфорт, спричинений труднощами освітнього процесу, перевантаженням програмним матеріалом, складнощами стосунків у системі викладачі – здобувачі освіти, недостатньою руховою активністю, відсутністю сформованої мотивації на здоровий спосіб життя та культури здоров'я у сучасній молоді, браком організації здорового дозвілля, раціонального харчування, слабким упровадженням системи здоров'язбереження в закладах вищої освіти.

Спираючись на дослідження вітчизняних вчених, маємо погодитися з твердженням, що основними критеріями, відповідно до яких педагогічна технологія може вважатися здоров'язбережувальною, є: забезпечення мотивації збереження здоров'я; побудова освітнього процесу відповідно до вікових закономірностей психофізіологічного розвитку здобувачів освіти.

Для нашого дослідження важливо також спиратися на інструментарій освітнього процесу поняття «здоров'язбережувальні технології», який об'єднує педагогічні технології навчання. Вітчизняні науковці доводять, що педагогічні технології навчання мають спиратися на наступні чинники: на соціальну модель здоров'я; індивідуалізацію освітнього процесу; диференціацію здо-

бувачів вищої освіти згідно до психофізіологічних особливостей, особистісних потреб та інтересів; інноваційні методи і форми в освітньому процесі, сприятливі до збереження здоров'я кожної молодої людини; створення емоційно та гігієнічно сприятливого середовища; на формування у здобувачів вищої освіти самоохоронної поведінки та навичок, які сприяють збереженню здоров'я як в освітньому середовищі, так і поза нього.

Розглянемо деякі важливі поняття для нашого дослідження, на які спираємося в своїх наукових розвідках. Вітчизняна дослідниця О. Підгірна розглядає поняття «здоров'язбережувальний простір» як «багаторівневу освітню систему і соціально організоване виховне середовище, в якому пріоритетами є: здоровий спосіб життя, культура здоров'я, прогнозування здоров'язбережувальної діяльності» (Підгірна, 2005 : 31). Погоджуючись з цим твердженням маємо зауважити, що здоров'язбережувальне освітнє середовище сприяє впровадженню здоров'язбережувального навчання як процесу взаємодії суб'єктів освітнього процесу, результатом якого є засвоєння знань, умінь, навичок, системи цінностей і збереження здоров'я учасників освітнього процесу.

В наших наукових розвідках також використовуємо тезу зарубіжного дослідника Д. Сомова, який зазначає, що «здоров'язбережувальна діяльність у освітньому закладі ґрунтується на системному підході, що передбачає участь у ній усіх суб'єктів освітнього процесу» (Сомов, 2007 : 42).

Маємо констатувати, що однозначне визначення поняття «здоров'язбережувальна технологія» в вітчизняній педагогічній літературі відсутнє. Проте в останні роки в наукових працях вітчизняних вчених, що досліджують дану проблему виокремилося декілька напрямів, де здоров'язбережувальна технологія розглядається: як освітня технологія, показник якої спрямований на здоров'язбереження; як технології навчання здоров'ю, які об'єднують формування культури здоров'я, здорового способу життя, валеологічну і гігієнічну освіту; як сукупність оздоровчо-фізкультурних заходів в період навчання у вищій школі; як формування сприятливого освітнього середовища; як профілактичні заходи з протидії шкідливим звичкам.

На нашу думку необхідно пам'ятати, що поняття «здоров'язбережувальна освітня технологія» визначається як система різних цілеспрямованих дій на цілісний освітній процес у закладах вищої освіти. Особливо важлива ця система для освітніх закладів, які займаються професійною підготовкою майбутніх вчителів.

Здоров'язбережувальна освітня технологія, що організована освітнім закладом значно покращить медико-психолого-педагогічну профілактику і корекцію негативних психофізіологічних, психологічних і особистісних станів здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

Наше дослідження проводилося в умовах дистанційного навчання. Технологіями дистанційного навчання є комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання в освітніх закладах. До освітніх технологій в дистанційному навчання нами віднесено й здоров'язбережувальні технології в закладах вищої освіти. До переваг дистанційного навчання у закладах вищої освіти віднесено гнучкий графік навчання, можливість поєднання роботи і навчання, можливість опанування додаткових компетенцій, курсів, хобі та підвищення мотивації до самонавчання. Недоліками дистанційного навчання у період пандемії є: технічні проблеми, неможливість доступу до Інтернет, складність засвоєння матеріалу самостійно, низький рівень володіння викладачами та здобувачами вищої освіти інформаційними технологіями (Положення про дистанційне навчання, 2013).

Нами виокремлено потребу у проведенні анкетування щодо встановлення рівня обізнаності та використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти, здобувачі яких здобувають педагогічні спеціальності. За результатами проведеного нами анкетування (34 здобувачі вищої освіти, бакалаврат, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка м. Чернігова) встановлено, що рівень обізнаності щодо здоров'язбережувальних технологій у 67 % здобувачів 1–2 курсів бакалаврату вище середнього, у здобувачів 3–4 курсів високий (93 %). Встановлено, що для досягнення високого рівня обізнаності щодо здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти здобувачам 1–2 курсів бакалаврату необхідно більше приділяти уваги процесу фізичного вдосконалення та використовувати Інтернет ресурси для більшої обізнаності з профілактики шкідливих звичок (47 %): «за можливості віддавати перевагу пішим походам до освітнього закладу і додому, а не на міському транспорті; заняття у спортивних секціях, гуртках; частіше ходити на прогулянки на свіжому повітрі та рідше віддавати перевагу комп'ютерним іграм» (Згідно нашого дослідження).

Проте, нашим дослідженням доведено, що не потрібно перенавантажувати молодь, що навча-

ється у закладах вищої освіти фізичними вправами, це може спровокувати певні функціональні порушення з боку центральної нервової системи. Важливими вважаємо лекторії та наукові гуртки, що пропагують здоровий спосіб життя та формування здорового способу життя.

Вітчизняна дослідниця Л. Сливка зауважує, що існують здоров'язбережувальні традиції й в освітній системі Польщі, які сягають ще в ХІХ століття «прогресивні освітньо-виховні гасла були предметом постійних зацікавлень тих, хто дбав про розвиток і виховання дітей та молоді, а кожне освітнє нововведення завжди, у тій чи іншій мірі, супроводжувалося певними доцільними змінами щодо здоров'язбереження учнів, оскільки здоров'я зростаючої особистості завжди мало у Польщі своїх «апостолів» і захисників...» (Сливка, 2022 : 230).

Вважаємо за потрібне розглянути деякі важливі аспекти проаналізовані українськими педагогами щодо забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі вищої школи. Маємо наголосити, що з забезпеченням використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти України тісно пов'язане поняття «компетентнісний підхід». Погоджуємося з твердженням вітчизняних науковців Т. Андрющенко та Ю. Бойко, які під цим поняттям розуміють «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (загальних та фахових) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості» (Андрющенко, 2012; Бойко, 2014).

Саме тому вважаємо, що впровадження у практику роботи закладів вищої освіти здоров'язбережувальних технологій у поєднанні з компетентнісним підходом є важливою складовою здоров'язбережувального середовища і передбачають взаємозв'язок та взаємодію всіх факторів освітнього процесу, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти. Особливу увагу при цьому необхідно звернути на здобувачів бакалаврату (Оржеховська, 1999).

Наше дослідження доводить, що в основі здоров'язбереження у вищій школі маємо спиратися на процес формування здорового способу життя здобувачів загальної середньої освіти. Погоджуємося з твердженням вітчизняних вчених О. Ковальо-

вої, А. Цапко, О. Прокоф'євої, С. Грищенко, що «в умовах закладів загальної середньої освіти існують такі шляхи підвищення рухової активності учнів: забезпечення функціонування рухового режиму дітей; здійснення моніторингу стану рухової підготовленості дітей; створення умов для формування у дітей навичок самоорганізації та самоконтролю, які сприятимуть активізації рухової діяльності; контроль процесу формування ефективної рухової поведінки здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти» (Ковальова та ін., 2022 : 173).

Забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій на нашу думку має спиратися на: вікові особливості пізнавальної діяльності молоді; «навчання на оптимальному рівні складності (складності); варіативності методів і форм навчання; оптимальному поєднанні рухових і статичних навантажень; навчання в малих групах; використанні наочності і поєднанні різних форм надання інформації; створенні емоційно сприятливої атмосфери»; формуванні позитивної мотивації до навчання («педагогіка успіху»); на культивуванні у здобувачів вищої освіти знань з напрямів формування здорового способу життя (Єфімова, 2010 : 57–60).

В нашому дослідженні спираємося на Указ Президента України «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» » (2016), який характеризує потреби в руховій активності молоді, що вчиться та надає характеристики здорової нації й здоровому способу життя (Про Національну стратегію :2016).

Забезпечення реалізації компетентнісного підходу в професійній освіті в галузі використання здоров'язбережувальних технологій сприятиме

досягненню її «основної мети – підготовці кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, який є конкурентоздатним на ринку праці, вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатний до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готовий до професійного зростання, соціальної і професійної мобільності» (Матлаш та ін., 2017).

Репрезентовані розвідки є важливими для нас, насамперед, своїм фактичним матеріалом, який дає можливість зрозуміти процеси забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти для формування здорового способу життя здобувачів вищої освіти рівня бакалаврату педагогічних спеціальностей.

Висновки. 1. Першість в актуалізації проблеми здоров'язбереження здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей належить закладам вищої освіти. 2. Забезпечення реалізації компетентнісного підходу в професійній освіті в галузі використання здоров'язбережувальних технологій сприятиме досягненню її основної мети – підготовці кваліфікованого вчителя. 3. Забезпечення використання здоров'язбережувальних технологій має спиратися на вікові особливості пізнавальної діяльності молоді, на варіативність методів і форм навчання. 4. Здоров'язбережувальна освітня технологія, що організована освітнім закладом значно покращить медико-психолого-педагогічну профілактику і корекцію негативних психофізіологічних, психологічних і особистісних станів здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямі більш глибокого вивчення зазначених проблем здоров'язбереження у закладах вищої педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Соціальна педагогіка*. Вип. 7. 2012. С. 123–127.
2. Бойко О.О. Історичні аспекти здоров'язбережувальних технологій. *Вісник. Сучасні проблеми здоров'я та здорового способу життя у фізкультурній освіті*. Вип. 118. Т. III. 2014. С. 29–32.
3. Єфімова В.М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. № 1. 2010. С. 57–60.
4. Ковальова О.В., Цапко А.М., Прокоф'єва О.О., Грищенко С.В. Здоров'язбереження в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 1(349). Ч. 1. 2022. С. 165–174. URL: Частина 1 <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/issue/view/33>
5. Матлаш В.А., Рибалко П.Ф., Харченко С.М. Динаміка показників психологічної підготовки студентів аграрного університету під впливом секційних занять з шахів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 142. 2017. С. 112–115.
6. Наказ МОН України: Про затвердження Положення про дистанційне навчання: від 25.04.13 р. № 466. URL : https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (дата звернення 20.04.2022).
7. Оржеховська В.М. Валеологічні знання дітям і молоді. *Освіта України*. 1999. № 36. С. 10–11.

8. Подгорная О.Е. Проектирование здоровьесберегающего пространства общеобразовательной школы средствами личностно-ориентированного образования: дисс. ... канд. пед. наук. Тирасполь, 2005. 211 с.

9. Сливка Л. Історіографічний контекст проблеми здоров'язбережувального виховання учнівства у Польщі: вибрані аспекти. Актуальні питання гуманітарних наук. Випуск 48. Т. 2. 2022. С. 228–232.

10. Сомов Д.С. Теория и методология реализации здоровьесбережения в условиях современного ВУЗа : автореф. дисс. на соиск. ученой степени доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Ставрополь, 2007. 42 с.

11. Указ Президента України: Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#n14> (дата звернення 28.04.2022).

REFERENCES

1. Andriushchenko T.K. Formuvannya zdoroviazberezhuvanoi kompetentnosti yak sotsialno-pedahohichna problema. [Formation of health-saving competence as a sociopedagogical problem]. *Scientific Bulletin of Lesia Ukrainka Volyn National University. Social pedagogy*, 2012, Nr 7, pp. 123–127 [in Ukrainian].

2. Boiko O.O. Istorychni aspekty zdoroviazberezhuvalnykh tekhnolohii. [Historical aspects of health-saving technologies]. *Bulletin. Modern problems of health and healthy lifestyle in physical education*, 2014, 118, Volume III, pp. 29–32 [in Ukrainian].

3. Yefimova V.M. Zdoroviazberezhuvalni tekhnolohii u konteksti pedahohichnykh doslidzhen. [Health technologies in the context of pedagogical research]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 2010, Nr 1, pp. 57–60 [in Ukrainian].

4. Kovalova O.V., Tsapko A.M., Prokofieva O.O., Hryshchenko S.V. Zdoroviazberezhennia v osvitnomu seredovyschi zakladiv zahalnoi serednoi osvity. [Health in the educational environment of general secondary education institutions]. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University*, 2022, 1(349), Nr 1, pp. 165–174. URL: Chastyna 1 <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/issue/view/33> [in Ukrainian].

5. Matlash V.A., Rybalko P.F., Kharchenko S.M. Dynamika pokaznykiv psykholohichnoi pidhotovky studentiv ahrarnoho universytetu pid vplyvom sektsiinykh zaniat z shakhiv. [Dynamics of indicators of psychological training of students of the agrarian university under the influence of sectional chess classes]. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*, 2017, 142, pp. 112–215 [in Ukrainian].

6. Nakaz MON Ukrainy: Pro zatverdzhennja Polozhennja pro dystancijne navchannja (2013): [Order Ministry of Education and Science of Ukraine: On approval of the Regulation on distance learning] 25.04.13, Nr 466. URL : https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (data zvernennja 20.12.2021) [in Ukrainian].

7. Orzhekhovska V.M. Valeolohichni znannia ditiam i molodi. [Valeological knowledge for children and youth]. *Education of Ukraine*, 1999, Nr 36, pp. 10–11 [in Ukrainian].

8. Podgornaja O.E. Proektirovanie zdorov'esberegajushhego prostranstva obshheobrazovatel'noj shkoly sredstvami lichnostno-orientirovannogo obrazovanija: [Designing a health-saving space of a general education school by means of student-centered education]: dissertation Candidate of Pedagogical Sciences. Tiraspol', 2005, 211 s. [in Moldova].

9. Sliyva L. Istoriohrafichnyi kontekst problemy zdoroviazberezhuvannoho vykhovannia uchnivstva u Polshchi: vybrani aspekty. [Historiographical context of the problem of health education of students in Poland: selected aspects]. *Current issues of the humanities*, 2022, Nr 48, 2, pp. 228–232 [in Ukrainian].

10. Somov D.S. Teoriya i metodologiya realizatsii zdorovyasberezheniya v usloviyah sovremennogo VUza : [Theory and methodology of realization of health saving in the conditions of modern Higher Educational Establishment] : abstract of thesis of dissertation for the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences: specialty 13.00.01 «General pedagogy, history of pedagogy and education». Stavropol', 2007, 42 s. [in Russian].

11. Ukaz Prezidenta Ukrainy: Pro Natsionalnu stratehiu z ozdorovchoi rukhovoї aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku «Rukhova aktyvnist – zdorovyi sposib zhyttia – zdorova natsiia». [Decree of the President of Ukraine: On the National Strategy for Physical Activity in Ukraine for the period up to 2025 «Physical activity – a healthy lifestyle – a healthy nation»]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#n14> (data zvernennja 28.04.2022) [in Ukrainian].